Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטס ערשיינט
דרייטאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטוואך אונד פרייטאג
אונד קאסטעס
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פיערטעלעהריג 2 גולד.50 קר. ע. וו.
פיר אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.50 קר. ע. וו.
פיערטעלעהריג 2 גולד.75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
עדעז טאג
אבאנאירען
אונד דער פרענומעראציאנס-ערפי
בענינגס פון דעם עסטאנדע דעם
ערסטען בלאטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אן
פעסט
וואימצנער בולוואר נומ. 29,
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-
גאנס-בלאדער צו ענדערן בעליעבט.

Nr. 26, זעכצעהנטער יאהרגאנג פעסט, פרייטאג דאר הארמ'ד. Pest, den 29. Feber 1884.

איין יודענפיינדליכעס פראגראמם.

עס פאללזיעהען זיך געגענווערטיג אין אונזע-רעם לאנדע צייא פארטיי-בילדונגען, וועלכע פיר פאליטיקער פאם פאכע אללערדינגס פאן גראסער בעדייטונג זינד. נידט וועניגער אלס 100 מיטגליעדער דעס אבער-הייזעס האבען זיך געמעלד צו איינער פארטיא קאנשטיטואירט, וועלכע געגען דיא געגענ-ווערטיגע רעגיערונג אפפאזיציאן מאכען וויל. זיא שטרעבט דאהין, מיט דער געמעסענס-לינקען פאר-טיא דעם אבגעארדנעטען הייזעס (שטענדיג-אפפאזי-פארטיא) זיך צו פערשמעלצען, אים אללעסלוץ דער געבסטען וואהלען דיא רעגיערונג מיט פעראיינטער קראפט צו שטירצען. אללא איינע ארט „פאליטישער מיש-עדיג" צווישען איינעם טהיילע דעס אבגע-הייזעס אונד איינעם טהיילע דעס אונטער-הייזעס בעווענגט קאנן אללענפאללס איינען ווידערווא-ערד פיגען, דאך דיא פיר דען פארטבע-שטאנד דער גענגווערטיגען רעגיערונג קיינ זעהר געפעהרליך ווערדען.

ווייט וויכטיגער אונד אויך ערפייליכער פיר אונס יודען איזט איינע אנדערע פארטיי-בילדונג, דיא איינערסיט-לינקע פארטיא דאס געמעלד דורך איהר בעקאנגנטעס, האלב-אנט-סעמיטישעס פראגראמם שאון יעטצט נור זיך זעלבסט איינען עמפפענדליכען שארען צוגעפיגט. עס עגיטשטאנד נעמלך אין אי-דער איינגען מיטטע איינע שפאלטונג, וואהרוך זיא אלס בעדייטענד געשוווכט ערשיינט. דיא הייפט-פינקטע דעס פראגראמם דער איינערסט-לינקען זינד נעמלך פאללגענדע: 1) איינע זעלבסטשטענדיגע אונגארישע ארמעע; — 2) נידט-טהיילנאהמע אן דען פערהאנדלונגען דער דעלעגאציאנען, אונד 3) ראזונג דער יודען-פראגע. — ווא אס איינטער דיעזער יודען-פראגע צו פערשטעהען, אונד ווא דיא לאזונג ערפאללגען זאלל — דאפאן האבען דיא נוטען דערדען זעלבסט קיינען בעגריפ, קיינע אהנונג.

אין פאללע דיעזעס אינזינגען פראגראממעס האבען זיך דיא איינערסט-לינקען אין זעכענבירגען צו איינער בעזאנדערען פארטיא קאנשטיטואירט מיט פאלגענדעם פראגראממע: „1) איך וויל וויינשען איינע זעלבסטשטענדיגע אונגארישע ארמעע, דאך מיט דאס נור שטופפע-ווייזע, נאך אינד נאך, אהנע עדע ערשיטטערונג, אנגעשטרעבט ווערדען; — 2) איך וויל זינד קיינע פרינדע דער דעלעגאציאנען, דאך זאלאנגע דיעזע נאך בעשטעהען, וויללען וויר אן דערען פערהאנדלונגען יא טהיילנעהמען, דאמיט וויר אויך דא פיר דיא אינטערעסען דעס לאנדעס אינטערעטען קאנגען; — 3) וואס דיא יודען בעטרעפפט, זא וויינשען וויר, דאס יעדע נאציא-נאליטעט אונד יעדע קאנפעססאן אהנע אונ-טערשיד אים זינגע דער פרייהייט אונד דער אינטאגאמיע אויסבעגעדען שוטץ פינדע פיר דיא אינטערעסען שטאممעס אונד איהרער דעלינען. וויר קאנגען אונס קיינע פרייהייט, קיינע גלייכהייט אונד קיינע ברידערליכקייט אונטער דען מענשען דענקען — זא לאנגע נאך פאן איינער יודענ-פראגע געשפראכען ווירד. דיא פאליטישע אונד גע-זעללשאפטליכע פרייהייט דער יודען מוס איינע פאלל-שטענדיגע זין!.

דאס איזט אין וואהر, וועלכעס דען איינערסט-לינקען אין זעכענבירגען געווים צור האכסטען עהרע גערייכט. יא, דיעזע האבען דורך איהר וואהרהافت פרייהיטליכעס פראגראמם דיא עהרע אינגארנס גע-רעטטעט. מאן ווירד גונסטיגער אינזעהען, דאס נור דאלב-פערטיקע מענשען דאצו פעהיג זינד, אין פראגראמם מיט איינער „יודענ-פראגע" אויפצו-שטעללען אונד דאביא נאך דיא ראללע פאן פריי-הייטס-העלדען שפיעלען צו וואללען! וויר האבען דעמנאך איך פאללען גרונד, איבער דיעזע אונטער דען איינערסט לינקען ענגשטאנדענע שפאלטונג דיא גראססע געגנסטהאונג צו עמפפינדען. עס איזט דעס דיא איינציגע „טרענונג", דערען וויר יודען אונס איפריכטיג פריינען דירפען!

פערשיעדענע נייאוגקייטען.

• (איך איינע ווירקונג דעס אנטי-סעמיטיסמוס!) דעס „פעסטער ללאיד" ווירד אים נירדהאזא בעריכטעט: בע-קאנטליך עקסקורסען הער זיך איינער רייהע פאן יאהרען, וויא דעס הייסטאגע אין אינגארן אין פעלען ארטשאפטען דער פאלל איזט, צווייא יידישע געמיינדען: דיא איינע וואר שטאמס-קוא, דיא אנ-דערע ארטהאדאקס. יעדע דיעזער געמיינדען האט-טע איינען איינגענען ראבבינער. דער צוזאללווא-ללט-טע עס, דאס דער שטאמסקוא-ראבבינער קאפעל פ ר י ע ד מ א נ ן, דער ארטהאדאקסע ראבבינער דאגעגען אינגאין פ ר י ע ד מ א נ ן דעס! אללין דיא ביידען ראבבינישען „פריעדמאנן" לעבטען מיט איינאנדער עבען נידט אין פערעדען! איינטער דען ביידען געמיינדען גאב עס פארטווערדיגע דייבו-גען, דיא געווים ביידען פארטיען נידט צור עהרע גערייכטען. זיט דעם טיסא-עסלאיר פראצעסס יעהר, דער עבען אין נירדהאזא צור פערהאנד-לונג געלאנגטע, קאמען דיא ביידען געמיינדען נאך אונד נאך צור איבערצייגונג, דאס עס אינגווירכטס דער אנטי-סעמיטישען וויללעריינג, פאן דענען דאס געזאממטע-יודענטהום אינגארנס בעדרעהט איזט, דענן דאך נידט ראטהזאם זיא, דאס דיא יודען דורך עווינע אינגערע צענקעריען זיך געגענווייטיג שווערען אונד בעשמיסען אללזאמען! אונד זא געלאנגט עס דענן אויך אינזערעס בעריהמטען יידישען ווייזא-קאטען דר. ה י י מ א נ ן, דיא „טרענונג" אינטער דען יודענען יידען צו בעוויטיגען אינד דיא געמיינ-דע-אינרהיט וויעדער הערצישטעללען. אים דען אי-טהראקסען קיינען געווייסענס-צוואנג איפצוללעגען, וואורדע איהנען דיא איפרכטהאלטונג איהרער סינאגאגע אהנע ווייטערעס געשטאטטעט. דיא פער-וואלטונג ווירד אינע פאללאממען איינהייטליכע זין. עס ווערדען דיא יודען נירדהאזאס דורך דיע-זע פערעיינונג נאך אינגען ערשטארקען, אבער אויך נאך אויסען הין אן אכטונג אינד אנזעהען געווינגען!

• (וויא מאן דיא ווייסענ-שאפט אויסצייכנעט!) אם 26-טען דיעזעס פייערטע דער בעקאנגטע פראנצאזישע דיכ-טער ווייקטאר הוגא זיינען 82-טען געבורטס-טאג. דאס פראנצאזישע קולטוס-מיניסטעריאם לעס אים דיעזעס אנלאאסע צו עהרען דעס גייסטרייכען מאנ-נעס אינע איינגע גאלדענע מעדאללע פרעגען, וועלכע אויף דער איינען זייטע דאס בילד דעס ריכ-טערס טראגט אונד אויף דער אנדערען זייטע דיא אינשריפט: „געבארען אין בעזאנסאן, אם 26-טען פעבער 1802." — ווער האבען נע געהערט, דאס אויך אינעם העברעאישען דיכטער אינע זאלבע אויס-צייכנונג נ צו טהייל געווארדען! משה חיים לו-צאטטא, נפתלי הערץ וויזל זל אונד אנדערע בע-ריהמטע העברעאישע דיכטער זינד לעבענסלאנג-ליך בעטטעל-ארם געבליעבען. ווער האבען געלע-זען דאס נפתלי הירץ וועסעלי געריזט זיא, אום צור הערוסגאבע זיינער אונשטערבליכען „שירי תפארת" פרענומעראנטען צו זאממעלן. ער טרוג נאטירליך דאס „מאנושקריפט" ביא זיך, אים עס דען לייטען צייגען צו קאנגען. ער קאם אויך נאך אמס-טערדאם אונד בעזוכטע דען נעמינדע-פארשטעהער דער איין פיעלפאכער מיללאיגער וואר. וועסעלי נאהם זיין מאנושקריפט הערפאר אונד זאגטע: „אך ביטטע, הערר פארשטעהער, פרענומעריערען זיא אויף דיעזעס „ספר", דער פרענומעראציאנס-פריי בעטראגט נור 2 טהאלער!" — דא בעדאהב זיך דער דיקבייבטע פארשטעהער פאן זיינעם עעסעל אונד הייעלט אן וועסעלי איינע וואהרע שטראפרעדע, אין דער ער אונטער אנדערם זאגטע: „זעהט דאך, איהר יי ד! איזט אויך משה רבינו מיט דער תורה געריזט, אום אויף דיעזעלבע פרענומעראנטען צו זאממעלן? נעווים נין! הייסט עס דאך: מה אני בחנם, אף אתם בחנם! זא וויא נאטט זיינע תורה אומזאנסט גענעבען, זא מיסטעט אויך איהר איערע גייסטעס-ארבייטען אומזאנסט געבען! מיט וועלכעם רעכטע פערלאנגט איהר אלזא פיר איער ספר, דאס נעווים דאך נידט זא פיעל ווערטה איזט, אלס אונ-זערע „תורה הקדושה", צוויא הארטע טהאלער! — דא האבט איהר יד, 10 קרייצער, דיעזע שענקע אויך אויך: פרענומעריערען ווערדע אויך נידט, מיך פאסט איהר נידט!"—דאס איזט דעם בערהמטען וועסעלי צוגעקאממען, אנדערע העברעאישע דיכטער מוס-טען אממער מיט איהרען ווערקען אינפאך „שנאר-דען" געהען אינד פאן אנווייסענדען מענשען נאך אללעדליא בעשמיסעפגונגען זיך געפאללען לאסען. — אונד דאך זאללטען וויר יודען נידט פערגעסען, דאס נור יענעס פאלק צור אכטונג געלאנגט, וועלכעס זיינע לייטעראטור עהרט אונד שאטצט. מאן זעהע דאך, וואס דיא ענגלענדער, דיא פראנצאזען, דיא איטאליענער, דיא דייטשען אונד אין נייערע צייט אויך דיא אינגארן פיר דאס איפבלוהען איהרער לייטעראטור אפפערן! ווענן מאן הייטצוטאגע אויך אים איסלאנדע פאן אינגארן שפריכט, דא שפריכט מאן ווירקליך נידט פאן דען אינגארישען אנזייעדע, דיא דארט נעמאנדען קוממען, זאנדערן פאן דער אינגארישען לייטעראטור. אונד וואהרים זאללטען ווער יודען עבען אינזערע הייליגע נאטטעס-שפראכע נידט נאך מעהר ערען, אונד יענע, וועלכע דעם שווארזאם דעם העברעאישען זיך ווידמען, נידט נאך בעסטען קרעפטען אונטערשטוצען! אין דיעזער בעצעהונג קאנגטען ווער פאן „טובים שבהם" זא מאנכעס לערנען!

• (דארף מאן בריסטען אויך איינעם יידישען פרעדאפפ בעערדיגען?) דיעזע פראגע וואורדע בע-קאנגטליך פאר קורצעם אין בערלין איפגעוואפען, דא איין בריעפ, דער מיט איינער יודען אין איינער מיש-עהע געלעבט האטטע, בים גענינדע-פאר-שטאנדע אום איין בענרעבנים אויף דעם יידישען פרעדאפפ אנזוכטע, אום אויך נאך דעם טאדע אן דער זייטע זיינער געלעבטען פרוא וועהען צו קאנגען. — וויא ווער זיינערציט בערכטעט, וואررען דיא מיטגליעדער דעס פארשטאנדעס דער בערל-ינער קולטוס-געמינדע גענינט, דיעזעס אנזוכען צו בעווילליגען, דא דיא בעערדיגונג איינעס בריסטען אויף איינעם יידישען פרעדאפפ רעליגיאן נידט פערבאטען איזט: דאך דער נעזאממטע פארשטאנד דער בערלינער „חברה קדישא" ערקלערטע מיט

פערשיעדענע נייאוגקייטען.

• (איך איינע ווירקונג דעס אנטי-סעמיטיסמוס!) דעס „פעסטער ללאיד" ווירד אים נירדהאזא בעריכטעט: בע-קאנגטליך עקסקורסען הער זיך איינער רייהע פאן יאהרען, וויא דעס הייסטאגע אין אינגארן אין פעלען ארטשאפטען דער פאלל איזט, צוויא יידישע געמיינדען: דיא איינע וואר שטאמס-קוא, דיא אנ-דערע ארטהאדאקס. יעדע דיעזער געמיינדען האט-טע איינען איינגענען ראבבינער. דער צוזאללווא-ללט-טע עס, דאס דער שטאמסקוא-ראבבינער קאפעל פ ר י ע ד מ א נ ן, דער ארטהאדאקסע ראבבינער דאגעגען אינגאין פ ר י ע ד מ א נ ן דעס! אללין דיא ביידען ראבבינישען „פריעדמאנן" לעבטען מיט איינאנדער עבען נידט אין פערעדען! איינטער דען ביידען געמיינדען גאב עס פארטווערדיגע דייבו-גען, דיא געווים ביידען פארטיען נידט צור עהרע גערייכטען. זיט דעם טיסא-עסלאיר פראצעסס יעהר, דער עבען אין נירדהאזא צור פערהאנד-לונג געלאנגטע, קאמען דיא ביידען געמיינדען נאך אונד נאך צור איבערצייגונג, דאס עס אינגווירכטס דער אנטי-סעמיטישען וויללעריינג, פאן דענען דאס געזאממטע-יודענטהום אינגארנס בעדרעהט איזט, דענן דאך נידט ראטהזאם זיא, דאס דיא יודען דורך עווינע אינגערע צענקעריען זיך געגענווייטיג שווערען אונד בעשמיסעפגען אללזאמען! אונד זא געלאנגט עס דענן אויך אינזערעס בעריהמטען יידישען ווייזא-קאטען דר. ה י י מ א נ ן, דיא „טרענונג" אינטער דען יודענען יידען צו בעווילליגען אינד דיא געמיינ-דע-אינרהיט וויעדער הערצישטעללען. אים דען אי-טהראקסען קיינען געווייסענס-צוואנג איפצוללעגען, וואורדע איהנען דיא איפרכטהאלטונג איהרער סינאגאגע אהנע ווייטערעס געשטאטטעט. דיא פער-וואלטונג ווירד אינע פאללאממען איינהייטליכע זין. עס ווערדען דיא יודען נירדהאזאס דורך דיע-זע פערעיינונג נאך אינגען ערשטארקען, אבער אויך נאך אויסען הין אן אכטונג אינד אנזעהען געווינגען!

• (וויא מאן דיא ווייסענ-שאפט אויסצייכנעט!) אם 26-טען דיעזעס פייערטע דער בעקאנגטע פראנצאזישע דיכ-טער ווייקטאר הוגא זיינען 82-טען געבורטס-טאג. דאס פראנצאזישע קולטוס-מיניסטעריאם לעס אים דיעזעס אנלאאסע צו עהרען דעס גייסטרייכען מאנ-נעס אינע איינגע גאלדענע מעדאללע פרעגען, וועלכע אויף דער איינען זייטע דאס בילד דעס ריכ-טערס טראגט אונד אויף דער אנדערען זייטע דיא אינשריפט: „געבארען אין בעזאנסאן, אם 26-טען פעבער 1802." — ווער האבען נע געהערט, דאס אויך אינעם העברעאישען דיכטער אינע זאלבע אויס-צייכנונג נ צו טהייל געווארדען! משה חיים לו-צאטטא, נפתלי הערץ וויזל זל אונד אנדערע בע-ריהמטע העברעאישע דיכטער זינד לעבענסלאנג-

אויפ דיעזע צייטונג קאנן מאן
עדעז טאג
אבאנאירען
אונד דער פרענומעראציאנס-ערפי
בענינגס פון דעם עסטאנדע דעם
ערסטען בלאטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אן
פעסט
וואימצנער בולוואר נומ. 29,
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראצ.
גאנס-בלאדער צו ענדערן בעליעבט.

I. היגריך ריטטער פאָן זיכראָווסקי.

בעגרינדער דעס אייזענבאהן-וועזענס אין אונגערן מאָנאַרכיע

(ש ל ו ס.)

היגריך זיכראָווסקי בלעיב דיא זעעלע דיעזער באהן-אונטערנעהמונג, ביא דער ער ביז צו זיינעם לעבענס ענדע אלס גענעראל-סעקרעטער ווירקטע. דען בעאמטען געזעלשאפט, דיא אדם אללע אונ-טערגאָרדנעט וואָרען, בעגאבם ער זיך נוסט אלס שטאָלצער פאָרגעזעטצטער, זאָנדערן אלס צערט-ליכער פאָטער. זאָ אָפט אין דער פאָמאלע איינעם באהן-בעאמטען אירגענד אין אונגלוק פאסירטע, ערשיען זאָגלייך אונזער זיכראָווסקי אלס רעטטענ-דער ענגעל. זעלבסט אויף דיא באהן-ווינטער ער-שטרעקטע זיך זיינע פעטערליכע זאָרגע. ער ווי-מעטע איינסט פאָן זיינעם געהאלטע דיא סוממע פאָן 6000 גולדען פיר יונגע זעכס איינגבאהן-ווינטער, דיא אין אירהרעם דיענסט מעהרערע יאהרע הינ-ברינגלוס-רוהרענדע פערוהרונג. אים יאהרע 1845 פיערטע זיכראָווסקי זיין 25-יעהריגעס יובילאום אלס גענעראל-סעקרעטער דער נאָרד-באהן. דיא בעאמטען אינערהאלבסטען אהם ביא דיעזער פער-אנלאססונג איינע קיסטלליך אויס זילבער הערגע-שטעללטע לאָקאָמאָטיוו מיט גאָלדענעם קראנצע, אלס איינסיכטונג פיר דען פערדיענשטאָללען מאנן, דען זיא מיט רעכט אלס דען „שאפפער דעס איזענ-באהן-ווינעס אין עסטערריך" פיערטען.

אונד וואס הינביא אם אנערקענענסווער-טהעסטען — דאס איזט דיא טהאטסאכע, דאס הינ-ריך זיכראָווסקי, טראָטץ זיינער פיעלען בעשעפט-גונגען, דענאָך צוט פאָנד, זיך פיר דיא אנגעלעגענ-הייטען דער יידישען קולטוס-געמיינדע אין וויען לעבהאפט צו אינטערעסירען. שאָן זיט דעם יאהרע 1819 בעקליידעטע ער מיט פיעלער הינגעבונג דאס אמט איינעס חברה קדישא-פאָרשטאנדעס. אים יאהרע 1873 וואָרדע זיכראָווסקי, נאָך דעם טאָדע בעדער-מאנגס, פאָרשטעהער דער וויינער איזראעליטישען קולטוסגעמיינדע, וועלכעם אמט ער מיט אונגעוואהנ-ליכער הינגעבונג ביז צום יאהרע 1880 געווידמעט. דאפט בעקליידעטע, דער ביא דער פראכט-סינאגאגע אין דער לעאָפאָלד-שטראסע וואָרדע אינטער דער לייטונג זיכראָווסקי'ס בעגאנגען אונד פאָללגעהרט, דא נעמאנד דאס בוי-ווינען זאָ גוט אונד זאָ גרינד-ליך פערשטאנד, אלס עבען דער מאנן, דער איך דען ביא דער נאָרד-באהן צו שטאנדע געבראכט. דאס שטאטט דער וויינער „חברה-קדישא" איינע דאכסס געלונגענע אר-בייט, ריהרט עבענפאללס אים דער פערער דיעזעס פראקטישען אונד פיר דיא עהרע דעס יודענטהומס בעגייסטערטען מאנגעס הער. איבערדיעס בעקליידעטע זיכראָווסקי איינ ביא דער שטאדט וויין מעהרערע עהרען-אמטער אין אינער וויינ, דיא דעם געזאמטען-יודענטהומס צור עהרע גערייכטע. ער וואָרדע פאָן זיינער מאיעס-טעט, דעם קאיזער-קאָנג פראנץ יאָזעף, דורך פער-לייהונג דעס אָרדענס דער אייזערנען קראָנע אונד ערהעבונג אין דען ערבלכען רשטער-שטאנד איינ-גגעזיכגעט. היגריך זיכראָווסקי, שטארב בי אראָנ ווין אם 10-טען יולי 1866. אין זיינעם טעסטאָ-מענט פערמאכטע ער איינען גראָסען טהייל זיינעם פערמאָגענס צו וואָהלטהעטיגען צוועקען.

אין דער פערזאָגונג-האללע דעס וויינער נאָרד-באהן-האָפעס ערבליקט דער וויינערד דיא אוס קאָראישעס מאָרמאָר איינגעפיהרטע „שטאטע" (לעבענס-בילד) דעס בארהנס סאלאָמאָן פאָן ראָטה-שילד מיט פאָלגענדער גאָלדענען איינשריפט: „דיא גזעוללשאפט דער נאָרד-פערדינאנדס-נאָרד-באהן אזהרעס „גרינדער", סאלאָמאָן פריהערדן פאָן ראָטהשילד". — נון, דער עדלע סאלאָמאָן פאָן ראָטה-שילד האט וואָהל דיעזע איינסיכטונג אין עדער בעציעהונג פערדיענט. אללין וויר דיא עגשטעע-הונגס-געשיכטע דעס איזענ-באהן-ווינעס אין עס-טערריך מעגנס, דער וויים עס אויך, דאס וואָהל ראָטהשילד עס ביא דער נאָרד-באהן „דאס גולד" הערגעגעבען, דאָך דער „גיסטיגע שאפפער" דער-זעלבען וואר נוסט ער, זאָנדערן דער פאָן אייגען עלטערן אבשטאמענדע היגריך זיכראָווסקי, דער זיין גאנצעס לעבען דעס וואָהלע דעס שטאאטעס אונד דער עהרע זיינער גלייבענס-גענאָסען גע-ווידמעט. —

איינעס זאלבען מאנגע גענגנאיבער מיסען דיא פערדיימהונגען דער אנטי-סעמיטען דענן דאָך פערשטוممען, דא ער דעם עסטערריכישען שטאאטע גראָאיערע דיענסטע געלייסטעט, אלס פיעלע האב-גבארענען פיהסען אונד גראָפען. ווייר פער-עהרען אין זיכראָווסקי איבערדיעס דען מאנן, דעסען הערין פיר דא עהרע דעס יודענטהומס וואָרם גע-שלאגען ביז צום לעטצטען אטהעמ-צוג!

נעשעפטסבעריכט.

פעסטע-ד ריזע.

געטריידע-געשעפט. אין ווייצען וואר געסטערן וועגען צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר שוואך 18000 מעטער-צענטער וואָרדען פערקויפט.

ווייצען מחיים. 200 מעצ' 79.5 קילאָ 9.20 גול. 100 מעטער-צענטער 7 קילאָ 9.90 גולדען. — 100 מעטער-צענטער 79 קילאָגראמס 9.85 גולדען, 400 מעטער 78.5 מ' 9.85 גול. 200 מעטר' 78 קילאָ 9.95 גול. אָבער-מחיים 500 מעטער' 80 קילאָ 9.90 גולד — — 100 מעטער-צענטער 80 קילאָגראמס 9.85 גולדען. — פעסטער-באָדען 100 מעטער' 78.5 קילאָ 9.80 גולד. ווייסענבורגער 400 מעטער' 81 קילאָ 10.15 גולד. — באטשקערי: 2800 מעטער' 74.7 קילאָ 9.62½ גולד. באנאטער 500 מעטער 75.3 קילאָ 9.25 גולדען. — נאָרד-אונגאריישער 100 מעטער 75.5 קילאָ 9.50 גול. — בעשטקערעקער 3700 מעטער-צטר' 75.4 קילאָ 9.70 גולד. — (אללעס פער 3 מאָנאטע.)

גערסטע 7.35—8. גולד.

קוקורוץ —6. 6.05 גולד.

האפער (נייא) 7.05—7.15 גולד.

וויעגנער-פריזע.

וויעגער שלאכטפיעהמארקט דער אויסטריעב אויף דעם וויינער שלאכטפיעהמארקט אם 24-טען ד' מ' בעטרג 2956 שטיק. דאָאָגן וואָרען: 1730 אונגאריישע, 842 אָאָלנישע אונד 364 דייטשע. דיא פייעז שטעללטען זיך פער 100 קילאָגראמס: אונגאריישע מאסט-אָכסען 51 — 65. גולד.— פאָלנישע 52 — 60. גולד. אונד דייטשע 62.—66. גולד.

פערענטוואָרטרליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

קאָנקורז.

ביא דער היעזיגען איזר. קולטוס-געמיינדע זינד פאָלגענדע שטעללען צו בעזעטצען: 1) דיא שטעללע איינעס שוחט ובודק אונד קורא, דער צו גלייך מוהל זיין מוס, ביז אם 1-טען אפריל 1884, געהאלט יערלליך 300 גולדען, פייעז וואהנונג אונד נאָטצע שחיטה. 2) דיא שטעללע איינעס טעמפעל-דיענערס, דער עיפות-שוחט זיין מוס, געהאלט יערלליך 150 גולדען, פייעז וואהנונג אונד מכה, ביז אם 1-טען אפריל 1884. — — 3) דיא שטעללע איינעס געפיעסטען לעהרערס, דער פעהנקייט בע-זיטצט, אין 4 קלאסען אונטערריכט צו ערטהיילען, ביז אם 1-טען מעריץ 1884, געהאלט 300 גולדען, פייעז וואהנונג. — — בעווערבער אום דיעזע שטעללען האבען אהרע געזוכע זאמטט צייגנישען ביז אם 25-טען פעבער 1884 אן אונטען בעצייכ-נעטען פאָרשטאנד איינצוזענדען. נור דעם אקצעפ-טירטען ווערדען דיא ריזעשפעזען פערגיטעט.

O és Uj Kécske, im Feber 1884.

Armin Kasticher, Präses.

יין כשר של פסח.

מכרם ישראל, נעשה בהכשר גמור עפ"י שיע

אָפפעריערט צו בילליגסטען פריזען.

הק אליעזר בערגער סגל.

LAZAR BERGER & Söhne, Gyöngyös.

אנצייגע.

אפריקאנישע אנזווערזאל קריעטער צאהנ-טינקטור ווערלכע יעדען צאהנשמערץ זאָגלייך דאָדיקאל פיר לאנגע צייט שטילט, איזט צו האבען ביא מאלא-מאן לוסטע, בי דאפעסט קאנסומאסס קאָפפע לוידאן, פער פלאשען 50 קר' ואמטט געברויכס-אנווייזונג, פיר פערפאקונג 10 קר'.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

	קוראָלשעס פר. הקטאָל.	פער 100 קילאָגראמס
וויצען (ווייץ)		
נאָרד-אונגאריישער	75	. .
„ „	76	. .
„ „	77	9.35 — 9.4
„ „	78	9.40 — 9.45
„ „	79	9.50 — 9.55
„ „	80	9.60 - 9.65
„ „	81	9.70 — 9.75
פעסטער-באָדען	75	
„ „	76	
„ „	77	9.60 — 9.65
„ „	78	9.70 - 9.75
„ „	79	9.80 — 9.85
„ „	80	9.95 — 10.
„ „	81	10.05—10. 0
מחיים	75	
„ „	76	
„ „	77	9.70 — 9.75
„ „	78	9.80— 9.85
„ „	79	9.90 — 9.95
„ „	80	10.—10.05
„ „	81	10.10—10.15
ווייסענבורגער	76	
„ „	77	9.60— 9.65
„ „	78	9.70 — 9.75
„ „	79	9.80 - 9.85
„ „	80	9.95 — 10 —
„ „	81	10.05—10.10

	קוראָלשעס פר. הקטאָל.	פער 100 קילאָגראמס
פריכטע		
קאָרן	70 —	7.70 — 8
נעדעסע מאלץ	62	7 — 7.35
„ פיהסער	62	7.75 — 8.50
האָפער	40	6.75 — 7.10
קוקורוץ מאנאטער	75	6.70 — 6.75
אונדערע	73	6.65 — 6.75
הייזע	—	6.90 — 7.30
וויצען אוסוואָרפלינגען		
וויצען	פער הערכסט פייה-וואר	10.10 — 9.48
קוסוריזין		6.58
נעדעסע האָפער		— 6.98
		—.—
		—.—

		קר.	פר.
זאָק-מעהל			
נוטסקער	0	18	60
„	1	18	—
„	2	17	50
„	3	17	—
„	4	16	—
„	5	15	20
„	6	14	40
„	7	13	50
„	8	12	50
„	8½	11	—
דער זאָק צו 100 קילאָגראמס			
הויס זאָק פרייא באהן.			
שפרייזען: אלטע מעהרע פרעמדלעס		32	75
„ נייע „ קאָיזאָפפעל		29	25

קורז-טאבעללע פאָם 26. פעבער

געלד-קורז	קר.	פר.
וולכעי-אשיא	—	100
דוקאטען	5	71
עסטערריך-אונגאריישע 8 גולדען גולד.		
שטיק (20 פראנקס)	9	61
נאפאָלעאָנס	9	59
דייטשע ריישסמאָנאטען	59	25
20 מארק-שטיקע	11	86
פאָנטיר-וועזעל	1	18
לאָזע.		
1854-ער 4-פרעצענטיגע שטאאטס-לאָזע	123	25
1860-ער „ נאנצע	155	60
דעסגלייכען „ האלבע	144	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	172	—
דעסגלייכען „ 50	172	—
האנגע רוטענשיינע	37	—
טיזקען-לאָזע	20	—
ווינדישגרעצ-לאָזע	40	25
קרעדיט-לאָזע	173	25
קלאָר-לאָזע צו 40 גולדען	40	25
דאנויי-דאמפפשיף-געזעלשאפט-לאָזע	111	—
אונגאריקער לאָזע	19	50
קעלנער-לאָזע צו 10 גולדען	19	—
קראקויער לאָזע „ 20 „	17	50
שטאָרץ-לאָזע „ 40 „	40	—
מאלם-לאָזע „ 40 „	37	25
וואלאָס-לאָזע „ 10 „	20	—
מאלם-לאָזע „ 10 „	53	—
וואלצבורגער לאָזע „ 20 „	21	40
פס.-לאָזע לאָזע „ 40 „	48	50

לאָזע.	קר.	פר.
מאנטלער לאָזע צו 20 גולד.	21	50
פרייבורגער לאָזע „ 100 „	126	—
דעסגלייכען „ 50 „	65	—
וואלדשטיין-לאָזע „ 20 „	28	25
ווינדישגרעצ-לאָזע „ 20 „	37	25
אונגאריש-ריפסטאָל-לאָזע צו 100 גולד.	115	50
פרייבורגער-לאָזע	113	25
ווינדישגרעצ-לאָזע	126	75
ווערטפאפיערע		%
אונגאריש נאָרדיזענע 6%	121	60
דייטשע „ צו 4%	90	30
אונגאריש פאפיער-רענטע	87	90
אונגאריש ניזדקלאסאיזענדע	100	—
שטאטשע באנאטער	100	50
טיזקען באנאטער	99	40
ווינדישגרעציש	100	—
נאָרדישע	97	—
אונגאריש אייזענבאהן-אָבליגאציאָנען	141	25
ווינדישגרעצע-אָבליגאציאָנען	98	—
פאָנאריישע דער אונגאריישען באנק		
קרעדיט צו 5 איזראעלי פרעצענט	100	—
דער אונגאריישען הייפאָטעקען באנק צו 5½ פרעצענט	93	—
דער אונגאריישען אָבליגאציאָנען באנק	100	—
קרעדיט-אָבליגאציאָנען צו 5½ פרעצענט	93	80
דער אָסס-באנק	147	—
נאָרד-אָסס-באנק		

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1884. Druck, v. Moritz Burian Waitznerboulevard.

צווישען דעם ווייטהענדען אנטי-סעמיטישען דעפו-טירטען עמעריק סאלאי אונד דעם האלב-אנטי-סעמיטישען דעפוטירטען אטטאָ הערמאנן פאנד בערייטס פאר מאנאטען אין דוועלל שטאמט, ביא וועלכעם יעדאך נור סאלאי זיינע פיסטאלע אב-פייערטע, ווערענד אטטאָ הערמאנן דיא פיסטאלע פאן זיך ווארף אונד ניכט שיעסען וואללטע. פאר-נעסטערן נון האטטע דער פעסטער נערוכטסהאף איבער דיעזען פאלל אין אורטהייל צו פאללען. ביים פערהארע זאגטע סאלאי פאלגענדעס אוס: „מאן טהיילטע מיר שאן אם פעבער פאריגען אהרעס מיט, דאס אטטאָ הערמאנן זיך איבער מיך אין זעהר פערלעטצענדער וויזע געאיסערט אונד מיך אלס „געמיינען לוגנער“ בעצייכנעט האט. אד שיקטע צו איהם צוויא מענגער מיט דער איפפאָרדערונג, זיינע פערלעטצענדע איסערונג צוריקצונעהמען, דא איך בעייט בין, איהם דען בעווייז צו ליעפערן, דאס איך ניכט געלאגען האבע! — אטטאָ הערמאנן וואללטע העריוף ניכט איינגעהען, וועסהאלב איך מיך גע-נאטהיגט זאה, איהן צום דועללע הערוסצופאָרדערן. ביים דועללע פייערטע איך מיינע פיסטאלע אב, דאך דער שוס טראף ניכט. אלס איך נון זאה, דאס הער-מאן ניכט שיעסען וואללע, דא ווארף איך איך מיינע וואففע וועג מיט דען וואָרטען: „איך שיעסע ניכט אויף איינען מענשען, דער ניכט צוריקשיעסען וויל, דענן איך וויל קיין מאָרדער זיין!“ — הער-מאן אטטאָ ערצעילטע וויעדער פאלגענדעס: „עס איזט ריכטיג, דאס איך מיך דעם דעפוטירטען מא-דראס גענגאבער געאיסערט, דאס סאלאי אין ל י נ ג ע ר זיא. איך זאגטע דיעס „אונטער פיער איינען“ אונד קאנגטע דיעס דאהער ניכט אלס בעלי-דיגונג בעטראכטעט ווערדען. איך קאנן ניכט דאפור, דאס מאדראס דעס סאלאי אלל דיעס צוריקגעזאגט. סאלאי פאָרדערטע מיך אין פאללע דעססען צום דועלל הערוס, ווענן איך מיינע וואָרטע ניכט ווידערוופע. איך קאָנגטע מיינע איסערונג ניכט ווידערוופען, דא איך יא איבערצייגט וואר, דאס סאלאי יא געלאגען האט; איך ערקלערטע דאהער, דאס איך דאס דועלל, עבען אום ניכט אלס „פיגלונג“ צו געלטען, וואהל אנגעהמע, דאך ווערדע איך ניכט שיעסען, דא איין ווייטלבער גרונד צום דועלל נאר ניכט פאָרהאנדען, וויא איינע פערלעטצענדע איסערונג בלאס „אונטער פיער אינען“ געמאכט וואורדע!“ — דאס גערעכט פעראורטהיילטע העריוף דען עמעריק סאלאי צו צ ו ו י י א וואבען אונד דען אטטאָ הערמאנן צו א י י נ ע ר וואבע שטאאטס-געפענגנס. — בעידע אנגעקלאגטע ערקלערטען זיך מיט דעם אורטהיילע צופרידען, אינטערעסאנט זינד העריוא צוויי פונקטע: ערסטענס, דאס אטטאָ הערמאנן זיינע אוריטהיילע איסערונג, עמעריק סאלאי זיא איין

לינגער, איך פאר דעם גערעכטע א־פרעכט ערהאל-טען האט; צווייטענס, דאס דער גאנצע אנטי-סעמיט עמעריק סאלאי עבען אינע דאففעלט זאָ האהע שטראففע ערהעלט, אלס דער האלבע אנטי-סעמיט אטטאָ הערמאן!

* (ד ר י י א מ ו ט ה מ א س ל י כ ע מ אר-ד ע ר د ע س د ר ד ר פ ר י ע ד ע נ ו א נ נ ע ר) דער זאמטט פאמיליע, וויא ווייר בעריייט געמעלדעט, דורך רוכלאזע האנד געففאללען, זינד בעריייט פערהאففטעט. דיא בעففאלקערונג וואר זאָ ערבי-טערט, דאס דיא פערהאففטעטען זיכער אין שטיקע גערייסען וואָרדען ווערען, ווענן דיא פאליציא ניכט אללעס איינגעבאטען העففטעט, דאמיט קיינע איינ-שרייטונג שטאטففינדע. אין מעדכען, וויעלבעס פרהער בייא דר. פ־ייד־ענוואנגער אין דיענסטען שטאנד, ערקאנגטע בייא אינעם דער פערהאففטע-טען פערשיעדענע גענגענשטענדע, דיא אהרעס פרי-הערען הערען געהאָרטע, דאדורך ווירד נאטירליך דער ריב-מאָרד-פערדאכט גענען דענזעלבען בע-דייטענד ערהאהט.

* (פ ע ר א ו ר ט ה י י ל ו נ נ א נ ט י-ס ע מ י ט י ש ע ר פ ל י נ ד ע ר ע ר.) דער גע-ריכטס-האף אין קאففאשוואר האט וועגען דעם אנטי-סעמיטישען איففהרס אין דיעקעניעש 9 טהיילנעהמער צו יא 6 מאָנאטען קערקער-שטראففע פערורטהיילט.

* (זעלבסס-מ אָ ר د א י י נ ע س י د ע ן) אים קאففאשוואר ווירד געמעלדעט: דער הייוגע יידישע געטרייד-הענדלער דוד דייטש האט זיך פאר איינגען מאנגען דריא קוגעלן אין דען לייב געוואגט. ער שטארב ערסט נאך 4 טעגיגעס, זעהר שמערצ-האففטעס ליידען. דיא אירזאכע דעזעס זעלבסס-מאָרדעס זאָלל דיא זיין, דאס ער דורך דען פאלל איינער פראגער דאמففפ-מהלע איינען זעהר בע-טרעכטליכען שאדען ערליטטען האט; (אונד דעם האלב מיס מאן זיך „מאבר עצמו לדעת“ זיין? וויא בלייבט דענן דער „בטחון“? מאן זעהט אלזאָ, דאס דיא א־ענגטרליכע אורזאכע דיעזעס זעלבסס-מאָרדעס דאך נור מאנגעל אן יידישען גלייבע-זעס-ענען וואר!) —

* (פ ע ר א ו ר ט ה י י ל ו נ נ א י י נ ע س י د ע נ-מ אָ ר د ע ר س.) דיא קאנגליכע מאففעל האففטע אם 26-טען דיעזעס איבער פאלגענדען מאָרד-פאלל אין אורטהייל צו פאללען: אין בורשע, נאמענס אזעף ר ע س נ ע ר, וואר געמעלדט אין זאָנגאנגטעס „פרעדל-קוגל“, דאס הייסט: אין קוגל, וועלכעס פאן דער פאליציא הילפלאז אי־פ־ענדערט ווארדע, אהנע דאס מאן יע עראהרען קאָנגטע, ווער זיינע עלטערן געווען, רעסנער וואורדע דענן

איך אים ווייגער „פינרעל-הויזע“ ערצאגען. אבע יאהרע אלט, נאב מאן איהן צו איינעם האנדווערקער אין דיא לעהרע. דער קנאבע בעטרוג זיך יעדאך זאָ שלעכט אונד אונמאָראליש, דאס איהן גיעמאנד מעהר אנס הויז לאففען וואָللטע. אלס ער אונ-טער זאלבען פערהעלטניففען 16 יאהרע אלט וואורדע, דא וואנדערטע ער נאך אונגארן אונד בע-קאם אין ברעזאוא (ניטראער קאָמיטאט) איינע ففففللע אלס שאففהירט. אים לעטצטען וואָממער טראף ער איך דעם פעלדע דען יידישען הויזירר מאזעס פ ר י ע د מ א נ ן, דעם ער זאגטע, דאס ער פיר איהן פערשיעדענע גענגענשטענדע צום פער-קייפ דיא אבע, דיא אבער אין דער ففففט אים נאהען וואלדע איפבעוואהרט זינד. אלס נון ביידע שאן אין דער טעפע דעם וואלדעס אנגעלאנגט וואָרען, דא ענטרים רעפנער דעם אלטען מאנגע פלאטצלך דען ففففففאק אונד שלוג איהן זאָלאנגע, ביז דער איינגלוק-ליכע טאָדט צוזאממענגففففטרצט. הערויף נאהם רעפנער זיינעם אففפער דען בעטראב פאן 1 גולדען 55 קר., וויא אויך דעففففן מיטצע אונד שטעפעל, אונד שלעففففט זאָרגאן דיא ליכע צו איינער „פיטצע“ (זומפף), וויא ער דיעזעלבע מיט קאָטה אונד בלעט-טערן בערעקטע. — דיא טראט וואורדע אינדעם אלסבאלד ענטרעקט אונד רעפנער נעفففففف

ענטשידערגהייט, זינע שטעללע נידערצולעגען, ווענן דיזעס געזוך בעוויללינג ווערדען זאָללטע, דאָ מאָן אַ אין דיזעס פאַללע קיינען בעזאָנדערן יידישען פּיעדהאָף אונד איך קיינע „חברה קדישא" מעהר בענאַטהיגען ווערדע! — דיזעס ערקלערונג נאַב דען אוסשלאָג. דער פאַרשטאַנד מוסטע נעמליך דען כריסטליכען בירגער מיט זינעם געזוכע אַ ב ו ו י־ז ע ן! דאָ פראַגע וואָרדע אַלזאָ אין בערלין דאָך אים עכט יידישען זינגע ענטשידען. — אנדערס יעדאָך אין לייפּציג. דער געמינדע־פאָרשטאַנד צו לייפּציג ליעס נעמליך אם 13־טען דיזעס פאַלגענדע ערקלערונג אין דען צייטונגען פערפאַסענ־טליכען, „דאָ אין לייפּציג אונד אימגעגענד צאַהלטלייכע „מיש־עהען" פאַרהאַנדען, זאָ האַט דער פאָרשטאַנד דער יידישען געמינדע צו לייפּציג בעשלאָסען, דאָ בעערדיגונג ניכט־יידישער לייכען אויף דעם יידישען פּיעדהאָף, ווענן דיעס פאָן אירגענד אינער זייטע געווינשט ווירד, צו געשטאַטטען, נאַכדעם אויך מעהרערע ראַבבינער אין אידהרען „גוטאַכטען" זיך אין דיזעס זינגע אויס־געשפּראָכען, היסט עס יא אים תלמוד (מסכת גיטין, דף ס״א, עמוד א׳): וקוברין מתי נכרים ע מ מתי ישראל מפני דרכי שלום! (אויס ריקזיכט אויף דאָס פּיעדלעכע צוזאַממענלעבען, דאַרף דאָ בעערדיגונג פאָן ניכט־יודען מ י ט יודען שטאַטטפינדען!) — דער מאַנצער „אוראַעלט" וויזט מיט רעכט נאָך, דאָס יענע ראַבבינער, וועלכע אין אַלכעס גוטאַכ־טען אבגאַבען, דיזעס תלמוד־שטעללע נאָר ניכט פערשטאַנדען האַבען! דער זינן איזט דאָ ניכט, דאָס מאָן ניכט־יידישע לייכען מ י ט (דאָס היסט: „נעכען") יידישען לייכען בעערדיגע, זאָנדערן בלאָס, דאָס עס פּפליכט זיא, זיך מיט דער בעערדיגונג ניכט־יידישער לייכען עבענזאָ צו בעפאַסען, וויא מיט דער פאָן יידישען לייכען, דאָך מוס דאָ בעערדיגונג אין איינעם א נ ד ע ר ן אַ ר ט ע שטאַטפינדען; ווערדע דיעס ניכט דער פאַלל, וואָצו העטטען דענן דיא יודען איבעראַלל, וואָזא זיך נידעריגגעלאַס־סען, זייט יא דאָהין געשטעכבט, איינען בעזאָנדערען יידישען פּיעדהאָף צו ערריכטען, ווענן דיעס אויך דיא גראַסטען גלעה־אָפּפער ערפאָרדערט! — אַל־לענפאַללס זיעהט מאַן דאָ, וואָהין דיא מיש־עהען פיהרען, דאַ הערזיך זאָלכע שטרייטגיקייטען אויפ־טויכען, אין וועלכע מאַן פיהער נאָר ניט געדאַכט!

* („כ ש ר־צ י נ א ר ר ע ן!") עס איזט דאָס קיין ו ו י ט ץ, זאָנדערן פאַללע וואהרהייט! אין צינאַרדען־פאַבריקאַנט, הערר א׳ ב׳ ו ו י ל אין נאָנגענוייער („ייטשלאַנד"), צייגט אים „אינזאַעלט" פאַלגענדעס אָן: „עס ווירד ביא דען צינאַרדען, אים דאָס דעקבלאַטט פּעסט אנצוקלעבען, אין שטאָפּף געבריכט, וועלכער „טרפה" איזט, יענער טהייל דער צינאַרדע, דען מאַן אין דען מונד ניממט, איזט אַלזאָ מיט איינעם טרפה־קלעבע־שטאָפּף בעהאַפטעט. עס איזט מיר אבער געלונגען, איינען כשר־קלעבע־שטאָפּף, אויס ריין־שטאָרקע אונד צינאַרדען־וואַסער בעשטעהענד, צו ערפינדען, וואָדורך אך אים שטאַנ־דע בין, פאַללקאָממען „כשר־צינאַרדען" הערצו־שטעללען!" — אינטערעסאַנט איזט עס, דאָס הערר ווייל בעצייכנלך דעם „בשרות" זינער צינאַרדען אויף דען ראַבבינער דר׳ ר א ו י ט צ ק י אין שמיע־הים זיך בערופט. עס ווערדען אַלזאָ דיזעס צינאַר־דען זאָגאַר מיט איינעם הכשר־בריעף פערזעהען צור פערזענדונג געלאַנגען. — ווי אינזערע־ריטס גלויבען, דאָס מאַן דיא יאָרטע אינזערער תכמי־תלמיד זיל בעהערציגען זאָללטע: הנח להם לישראל, מטב שיהי שוגגים, ואל יהי מזידין! ווידד עס דאָך שוער איספּיהרבאַר זיין, דאָס אַללע יודען דער וועלט עבען פאָן הערען ו ו י ל אירהר צי־נאַרדען בעצעהען זאָללען! איבער דיעס מאַכטען ווי ווייסען, וואָס הערר ווייל אַם „פּסח" מאַכען ווירד! איזט איך דער ריין קיין חמץ, זאָ ווירד יא דעסען גענוס אם פּסח דענן דאָך ניכט אַלס שטאַטט־האַפט בעטראַכטעט. דאָ העטטע הערר ווייל דאָך פּראַקטישער פערפאָהרען זאָללען, זיינען „בשר־קלעבע־שטאָף" ניכט אים ריין־, זאָנדערן אים ערד־אַפּפעל־שטאָרקע הערצישטעללען. איבריגענס ווילל עס אונס שיינען, דאָס דיא נאָנצע שפּעקולא־ציאָן דעס הערען ווייל ניכט נאָנען פּראַקטיש אנגע־ריפּפען ווירד, זאָללטען דיא צינאַרדען ווירקליך מיט איינעם טרפה־קלעבע־שטאָפּף בעפעסטיגט זיין, זאָ הילפט מאָן דעם איבעל איינפאַך דאַדורך אב, דאָס מאָן אים איינעם „צינאַרדען־שפּיזין" ריכטט, וואָביא מאַן דיא צינאַרדע זעלבסט נאָר ניכט אין דען מונד ניממט. ווי האַבען דעם שאָן געטהאָן, נאָך בעפאָר ווי פאָן דעם „טרפות" דער צינאַרדען־ליכען צינאַרדען אויף נור איינע אהנונג האַטטען, (פּריליל ווירדע ביא צינאַרדען־שפּיזען אויס פערד־קיעל ווערדע דיא פראַגע ענטשטעהען, אב דיא פערד, דיא מאַן דאָך אין דען מונד ניממט, פאָן איינער „בשר־נאַנז" הערזיהרע. דאָ ווירד מאַן וויי־דער איינען „הכשר־בריעף" איבער דיא פערדען פאָרדערן!)

* („ר ו ס י ש ע ס.) אים פעטערסבורג ווירד בערכטעט: אים דען דאָ־פערן אונד פלעקען דעם גיבער־נעמענטס פּוטאַוויא ווערדען אַללע יודען אויסגעוויזען, וועלכע קיינען גרונד־בעזיטען איינען האַבען אונד אויך קיינע ג י ט ע ר א ן פ אַ כ ט האַבען. דיא יודען האַבען זיך אים אבהילפע דורעקט אין דען לאַיטער געוועזענדע, דאָך איזט אין דער אנ־געלעגענהייט נאָך קיינע ענטשיידונג ערפאָלגט. — אין דעם אָרטע בעלאַא־צעדקאָוו (אוגוויס פאָן קיעוו) וואָרדען פאָר ווענינען טאָגען פּלאַקאַטע אנ־געשלאָגען, אין וועלכען דיא בוירגר־בעפאַלקערונג אויפגעפאָרדערט וואָרדע, דיא יודען טאַדטשיזלאַ־גען. אבוואהל דיא פּלאַקאַטע אויף בעפעהל דער בעהאָרדען אָנגלייך בעזייטיגט וואָרדען, האַטטעטע זיך דענאָך אין אַפּבעל־הייפע צוואַממען, דער ניר דורך ענערגישע אינשרייטען דער פאָליציא אין דער אויספּיהרונג זיינעס ריב־מאָרד־פּלאַנעס גענען דיא יודען פערהינדערט וואָרדע. דיא רעדעלס־פיהרער וואָרדען פערהאַפטעט.

* („ו ו י י א ד ע ר פ ע ט ר ט ע ר־ט א ד ט.) דער טאָר מאַכט קיינען אינטערעסיר צווישען דאָנ־אונד שטאַנד. אם 8־טען דיזעס וואָרדען צוויי־א דעפּעשיטע אָאָם טאָדע הינגעראַפּפּעט: לאַדיסלייס הענגריש, מעטלער־פּרעזידענט אין אָפּערבּס־לינקען, „וועל־בער דען וואהלבעצירק אַ־לוסקא פערטראַס, אינ־יאהאַנן פאַטצאַלא, מעטלעריר דער געמעפינט־לינקען, „וועלכער אלס דעפּעטירטער פאָן אַפּאָלשאַנה אים רייסטאָגע יאַם. לעטצטערער יאָר שאָן אין גרייזער מאַנן, דער דיא זעטצונגען דעס הויזעס נור זעלטען בעזוכטע. ער שפּראַך זיך לאַנגע מעהר קיין וואָרט, זאָנדערן שטיממטע בלאָס מיט אַללגעדער צינגע זין „א״ אדער „ניין". ער שטאַנד טראַטץ זיינער קאָפּפעלבען געבעכליכקייט אין אַללגעמיינער אכטונג. — אַללעגאַללס האַט דער טאָד מעהר רעכט, אלס דאָס אָרדענטליכע געריכט. דאָס געריכט קאָנן קיינען אבגאַרדענטען פאַרלאַדען, בעפאַר דאָס פאַרלאַמענט הייצו דיא בעוויללינגונג ערהיילט; דער טאָד עדאָך קיממערט זיך אים אַלל דאָס ניכט; ער ניממט זיינע אַפּפּע, גליכפּיעל אָב דיזעע גע־וואָהנליכע מענשען אָדער מיטגליעדער איינעס פאַר־לאַמענטס זינד!

* („א י ן ש ו י נ ד ע ל ה א פ ט ע ר ד ר־ד ע ר פ י ל א ז א פ י ע.) וויא דער „פעסטער ללאָד" מעלדעט, וואָרדע פאַרגעסטערן אין יענער מאָנן פערהאַפטעט, דער זיך אַלס לוזיוס נאָנ־פּיעה, דר׳ דער פּלאַזאַפּע, אויסנאַב אונד איך גרונד פאַלשער שיפּען אין צאַהלרייכען שטעד־טען געלדער זאַממעלטע, אים אין דער הייפּט־שטאַדט אינע סינאַגאָגע צו ערבוינען אונד אין י י ד י ש ע ס וואַזענ־הויז צו ערריכטען. — איך דיזעע וויזע געלאַנג עס אדם, פּעלען לייכטגלייב־גען לייטען בערייטענדע סממען הערייסגלאַכען, דער שווינדלער וואָרדע דעס קרימינאַל־געריכטע אַבערלעפּערט. (ווי בעריעדען זעהר אינען זאָלכען „חלול השם". דיזער מעגיט העטטע נאָך ליכט שווינדלען מאָגען, נור העטטע ער מינדעסטענס ניכט דען ביא אינער סינאַגאָגע פאַרשפּיעגעלן זאָללען.)

* („צ ו ו י י א נ ט י־ס ע מ י ט י ש ע ד ע פ ו ט י ר ט ע פ ע ר א ו ר ט ה י י ל ט.)

פאָלליעטאָן.

אונזערע צייט.

(31־טע פאָרטעצונג.)

„פּיעללייכט וועיע איך מילדער (זאָגטע דער אלטע הערר ווייטער), ווענן איהר פּריינ קיין י ו ד ע וועיע. — פּיעללייכט, איך ווייס עס ניכט — דאָס עי איבערגעגעס צום כריסטענטהום א נ ב ע ר ט ר ע ט ן מיס, דענן ער אין דיא אַמעליע אויסגענאָממען וועדען זאָלל. פערשטעהט זיך וואָהל אויך פיר זיא פאָן זעלבסט."

לאַיאָש שטיממטע דעם ביא. זיין פּייפּ (בעטעריקטע ער) נעהאָע, דעס כריסטענטהום א נ נ ע ר ל י ך אַן, אונד וועדע וויכעלך דען איבעריטיטט פ ר י ד ר י נ פאָללזיעהען."

אים נעכסטען מאָגען פיהר דער אלטע הערר מיט לאַיאָש נאָך פעסט.

זיין ערסטער בעזוך וואר ביא היינריך, דען ער, אלס דען גלעיבענען וועגע ענקעלען מאַטהילדע, נעהער קענען לעגען וואָללטע.

XVII

אלס דער אלטע הערר ביא איהם איינטראַף, שפּראַנג היינריך ערשטהענד פאָן זיינעס שטהלע אויף אונד ראַנג נאָך פאַסטענ. ער האַטטע געגלאַבט, דיא ענטשיידונג בין צום זאָנ־טאָג היינטשיינען צו קאָנענען, אונד נון וואָרדע ער דורך איינען בעזוך דעס אלטען הערען איבעראַשט.

דער אלטע וואַרטעט שווייגענד אב, בין היינריך וואָרטע פאָנד, איהן צו בעגריסען אונד צום זיטצען איינצולאַדען.

„איך בין נאַטירלך ניכט קיאָנק, הערר דאָקטאָר, (זאָגטע דער אלטע) איך קאָממע אין פאַטיליגן־אנגעלעגען־הייטען צו איהנען."

„דיא זינד מיר ציפּאַרגעקאָממען (ענטגעגנעטע הייג־ריך). איך האַטטע דיא אבזיכט, אם נעכסטען זאָנטאָג פאָר איהנען צו ערשיינען אונד זיא אים דיא האַנד איהרער עג־קעלזן, דיא האַנד פאָן פּרייליין מאַטהילדע פאָן קאַראַש, צו ביטטען."

„דאָס איזט איינע גאַנץ נייע נאַראַטטיטיטש אנגע־לעגענהייט, (דיעע דער אלטע) אונד איך זאָג עס פאָר־הער־הער צו קאָממען אונד זעלבסט דיא אויגען אויפצומאַכען, — דיא וואָהנען הויבען, אונד וויא איך זעהע, האַבען דיא שאָן דעכטע פּיעלע פאַציענטען. מאַטהילדע איזט אַלזאָ, וויגען דיא הייראַטהען, פאָר נאַהרונגס־איינען געוועזטען איין קינד אונדערער פאַמיליע קאָנן אונדעס שאַנדעסטעס לעבען, איך וויגען זיין נאַטטע ציפּעללע קיינען עיזערכסטיינ בעוועזטען."

„מיר אבער קאָם פיעל דאַרזיך אין (ערזיזיערטע הייג־ריך פאַטט שטרענג), דאָס איך אים „אינער קראַפט" איינע פאַמיליע שאַנדעסטעטעס, דאָס היסט, נאָך דען אנטפּר־כען מיינעס בעגריפליכען שטאַנדעס, ערהאַלטען קאָנן."

„עס איזט בעסער, הערר דאָקטאָר, (זאָגטע הערר דער אלטע) אך טהיילע איהנען נלייך דען צוויעך מיינעס בעזוכעס מיט. יא, הערר דאָקטאָר, אונטער בעשטיממטען בעדינגונגען ווילליגע איך איין, דאָס מיינע מאַטהילדע איהרע פּרייא ווירד."

היינריך ערוויידערטע הערריש; „דיא מיינען דען איבער־פּריטט צום כריסטענטהום, אים ערוואַגליכען כריסטענטהום, איך ווילל איהנען דיא פאַללע וואהרהייט איבער מיינע רע־ליגיאָנס עמפּפינדונגען ניכט פאָרענטהאַלטען, הערר פאָן דער עגע. איין כריסט נאָך דען וואָרטען איהרער פּריעסטער קאָנן איך, ו ו ע ר ד ע איך נעמאַלס זיין! ווענן דיא פאָן מיר פערלאַנגען, דאָס איך אלס משגליער איהרער פאַ־מיליע הייליגליכ אנשויאונגען בעטהעטיגען זאָלל, דיא מיי־נער איבערצייגונג ווידערשפּרעכען, זאָ זאָגע איך נ י י ן, איזט זאָלללטע מיין לעבענסלוזט דאָרהין פּעריכטעט ווערדען, ווענן דיא זיך אבער דאַמיט בעגנוגען, דאָס איך דיא „ישוב. ליכען לעבען", דיא איך דאָס כריסטענטהום עגזעמפּלאַר אנגעהאַנגען מאַגע, דאָנן מיס איך איהנען זאָגען, דאָס דיעס מיי ניכט שווער פאַללט, דאָ יא דאָס יידענטהום דיעזע לעבען פיהרט פערקעדעט האַט. נאָך בעפאָר איין כריס־טהום איבערהויפּט עקסיסטירט האַט!

דער אלטע הערר שטעללטע דען קאָפּף אונד זאָגטע; „ערזאַטאַ, זעלזאַם! איך בין דורך איהרע ערקלערונג פאָל־לין צוויפּעלענגשטעללט, מעהר אלס איך עייגענטליכ האַטטע. דיא ערסטע בעדינגונג איזט אַלזאָ ערפּיללט, בעסער ער־פּיללט, אלס מאַן דאָפּפּעלט דויפּטע. דיא צוויטע איזט נאָנען אנדערער אר; (יא ווירד איהנען לעסטיג פאַללען, אבער איך מוס פעסט איך איהר בעשטעהען, מאַטהילדע האַט זיך בעריטט פיר זיא בייד אינטעריעסיגן. זיא זאָללען מאַט־הילדע א י ן י א ה ר לאַנג ניכט זעהען אונד איהר איך ניכט שרייבען. ווענן מאַטהילדע נאָך אבלויף דיעזער צייט ביא איהרעם ענטשלוסס בעהאַרריט, זאָ זאָלל דיא אפּפּעזע. לינג פעלאַנגט פיעללך איך דעס פאַטיליגנוטש בע־נאָנען ווערדען. בין דאַהין דאַרף נינמאַנד ווייסען. — איך מיין שווינגענדאַהן קאָראַש. בריוטס פאָר דער האַנד ניכט צו עראַטהען. ער קאָנענט אַללעס פערדעבען. — קאָממען מיט אינעם טרפה־קלעבע־שטאָפּף בעהאַפטעט. עס איזט מיר אבער געלונגען, איינען כשר־קלעבע־שטאָפּף, אויס ריין־שטאָרקע אונד צינאַרדען־וואַסער בעשטעהענד, צו ערפינדען, וואָדורך אך אים שטאַנ־דע בין, פאָללקאָממען „כשר־צינאַרדען" הערצו־שטעללען!" — אינטערעסאַנט איזט עס, דאָס הערר ווייל בעצייכנלך דעם „בשרות" זינער צינאַרדען איך דען ראַבבינער דר׳ ר א ו י ט צ ק י אין שמיע־הים זיך בערופט. עס ווערדען אַלזאָ דיזעס צינאַר־דען זאָגאַר מיט איינעם הכשר־בריעף פערזעהען צור פערזענדונג געלאַנגען. — ווי אינזערע־ריטס גלויבען, דאָס מאַן דיא יאָרטע אינזערער תכמי־תלמיד זיל בעהערציגען זאָללטע: הנח להם לישראל, מטב שיהי שוגגים, ואל יהי מזידין! ווידד עס דאָך שוער איספּיהרבאַר זיין, דאָס אַללע יודען דער וועלט עבען פאָן הערען ו ו י י ל אירהר צי־נאַרדען בעצעהען זאָללען! איבער דיעס מאַכטען ווי ווייסען, וואָס הערר ווייל אַם „פּסח" מאַכען ווירד! איזט איך דער ריין קיין חמץ, זאָ ווירד יא דעסען גענוס אם פּסח דענן דאָך ניכט אַלס שטאַטט־האַפט בעטראַכטעט. דאָ העטטע הערר ווייל דאָך פּראַקטישער פערפאָהרען זאָללען, זיינען „בשר־קלעבע־שטאָף" ניכט אים ריין־, זאָנדערן אים ערד־אַפּפעל־שטאָרקע הערצישטעללען. איבריגענס ווילל עס אונס שיינען, דאָס דיא נאָנצע שפּעקולא־ציאָן דעס הערען ווייל ניכט נאָנען פּראַקטיש אנגע־ריפּפען ווירד, זאָללטען דיא צינאַרדען ווירקליך מיט איינעם טרפה־קלעבע־שטאָפּף בעפעסטיגט זיין, זאָ הילפט מאַן דעם איבעל איינפאַך דאַדורך אב, דאָס מאַן אים איינעם „צינאַרדען־שפּיזין" ריכטט, וואָביא מאַן דיא צינאַרדע זעלבסט נאָר ניכט אין דען מונד ניממט. ווי האַבען דעם שאָן געטהאָן, נאָך בעפאָר ווי פאָן דעם „טרפות" דער צינאַרדען־ליכען צינאַרדען אויף נור איינע אהנונג האַטטען, (פּריליל ווירדע ביא צינאַרדען־שפּיזען אויס פערד־קיעל ווערדע דיא פראַגע ענטשטעהען, אב דיא פערד, דיא מאַן דאָך אין דען מונד ניממט, פאָן איינער „בשר־נאַנז" הערזיהרע. דאָ ווירד מאַן וויי־דער איינען „הכשר־בריעף" איבער דיא פערדען פאָרדערן!)

* („ר ו ס י ש ע ס.) אים פעטערסבורג ווירד בערכטעט: אים דען דאָ־פערן אונד פלעקען דעם גיבער־נעמענטס פּוטאַוויא ווערדען אַללע יודען אויסגעוויזען, וועלכע קיינען גרונד־בעזיטען איינען האַבען אונד אויך קיינע ג י ט ע ר א ן פ אַ כ ט האַבען. דיא יודען האַבען זיך אים אבהילפע דורעקט אין דען לאַיטער געוועזענדע, דאָך איזט אין דער אנ־געלעגענהייט נאָך קיינע ענטשיידונג ערפאָלגט. — אין דעם אָרטע בעלאַא־צעדקאָוו (אוגוויס פאָן קיעוו) וואָרדען פאָר ווענינען טאָגען פּלאַקאַטע אנ־געשלאָגען, אין וועלכען דיא בוירגר־בעפאַלקערונג אויפגעפאָרדערט וואָרדע, דיא יודען טאַדטשיזלאַ־גען. אבוואהל דיא פּלאַקאַטע אויף בעפעהל דער בעהאָרדען אָנגלייך בעזייטיגט וואָרדען, האַטטעטע זיך דענאָך אין אַפּבעל־הייפע צוואַממען, דער ניר דורך ענערגישע אינשרייטען דער פאָליציא אין דער אויספּיהרונג זיינעס ריב־מאָרד־פּלאַנעס גענען דיא יודען פערהינדערט וואָרדע. דיא רעדעלס־פיהרער וואָרדען פערהאַפטעט.

* („ו ו י י א ד ע ר פ ע ט ר ט ע ר־ט א ד ט.) דער טאָר מאַכט קיינען אינטערעסיר צווישען דאָנ־אונד שטאַנד. אם 8־טען דיזעס וואָרדען צוויי־א דעפּעשיטע פאָם טאָדע הינגעראַפּפּעט: לאַדיסלייס הענגריש, מעטלער־פּרעזידענט אין אָפּערבּס־לינקען, „וועל־בער דען וואהלבעצירק אַ־לוסקא פערטראַס, אינ־יאהאַנן פאַטצאַלא, מעטלעריר דער געמעפינט־לינקען, „וועלכער אלס דעפּעטירטער פאָן אַפּאָלשאַנה אים רייסטאָגע יאַם. לעטצטערער יאָר שאָן אין גרייזער מאַנן, דער דיא זעטצונגען דעס הויזעס נור זעלטען בעזוכטע. ער שפּראַך זיך לאַנגע מעהר קיין וואָרט, זאָנדערן שטיממטע בלאָס מיט אַללגעדער צינגע זין „א״ אדער „ניין". ער שטאַנד טראַטץ זיינער קאָפּפעלבען געבעכליכקייט אין אַללגעמיינער אכטונג. — אַללעגאַללס האַט דער טאָד מעהר רעכט, אלס דאָס אָרדענטליכע געריכט. דאָס געריכט קאָנן קיינען אבגאַרדענטען פאַרלאַדען, בעפאַר דאָס פאַרלאַמענט הייצו דיא בעוויללינגונג ערהיילט; דער טאָד עדאָך קיממערט זיך אים אַלל דאָס ניכט; ער ניממט זיינע אַפּפּע, גליכפּיעל אָב דיזעע גע־וואָהנליכע מענשען אָדער מיטגליעדער איינעס פאַר־לאַמענטס זינד!

* („א י ן ש ו י נ ד ע ל ה א פ ט ע ר ד ר־ד ע ר פ י ל א ז א פ י ע.) וויא דער „פעסטער ללאָד" מעלדעט, וואָרדע פאַרגעסטערן אין יענער מאָנן פערהאַפטעט, דער זיך אַלס לוזיוס נאָנ־פּיעה, דר׳ דער פּלאַזאַפּע, אויסנאַב אונד איך גרונד פאַלשער שיפּען אין צאַהלרייכען שטעד־טען געלדער זאַממעלטע, אים אין דער הייפּט־שטאַדט אינע סינאַגאָגע צו ערבוינען אונד אין י י ד י ש ע ס וואַזענ־הויז צו ערריכטען. — איך דיזעע וויזע געלאַנג עס אדם, פּעלען לייכטגלייב־גען לייטען בערייטענדע סממען הערייסגלאַכען, דער שווינדלער וואָרדע דעס קרימינאַל־געריכטע אַבערלעפּערט. (ווי בעריעדען זעהר אינען זאָלכען „חלול השם". דיזער מעגיט העטטע נאָך ליכט שווינדלען מאָגען, נור העטטע ער מינדעסטענס ניכט דען ביא אינער סינאַגאָגע פאַרשפּיעגעלן זאָללען.)

* („צ ו ו י י א נ ט י־ס ע מ י ט י ש ע ד ע פ ו ט י ר ט ע פ ע ר א ו ר ט ה י י ל ט.)

לינאַזען עמפּפינדונגען ניכט פאָרענטהאַלטען, הערר פאָן דער עגע. איין כריסט נאָך דען וואָרטען איהרער פּריעסטער קאָנן איך, ו ו ע ר ד ע איך נעמאַלס זיין! ווענן דיא פאָן מיר פערלאַנגען, דאָס איך אלס משגליער איהרער פאַ־מיליע הייליגליכ אנשויאונגען בעטהעטיגען זאָלל, דיא מיי־נער איבערצייגונג ווידערשפּרעכען, זאָ זאָגע איך נ י י ן, איזט זאָלללטע מיין לעבענסלוזט דאָרהין פּעריכטעט ווערדען, ווענן דיא זיך אבער דאַמיט בעגנוגען, דאָס איך דיא „ישוב. ליכען לעבען", דיא איך דאָס כריסטענטהום עגזעמפּלאַר אנגעהאַנגען מאַגע, דאָנן מוס איך איהנען זאָגען, דאָס דיעס מיי ניכט שווער פאַללט, דאָ יא דאָס יידענטהום דיעזע לעבען פיהרט פערקעדעט האַט. נאָך בעפאָר איין כריס־טהום איבערהויפּט עקסיסטירט האַט!

דער אלטע הערר שטעללטע דען קאָפּף אונד זאָגטע; „ערזאַטאַ, זעלזאַם! איך בין דורך איהרע ערקלערונג פאָל־לין צוויפּעלענגשטעללט, מעהר אלס איך עייגענטליכ האַטטע. דיא ערסטע בעדינגונג איזט אַלזאָ ערפּיללט, בעסער ער־פּיללט, אלס מאַן דאָפּפּעלט דויפּטע. דיא צוויטע איזט נאָנען אנדערער אר; (יא ווירד איהנען לעסטיג פאַללען, אבער איך מוס פעסט איך איהר בעשטעהען, מאַטהילדע האַט זיך בעריטט פיר זיא בייד אינטעריעסיגן. זיא זאָללען מאַט־הילדע א י ן י א ה ר לאַנג ניכט זעהען אונד איהר איך ניכט שרייבען. ווענן מאַטהילדע נאָך אבלויף דיעזער צייט ביא איהרעם ענטשלוסס בעהאַרריט, זאָ זאָלל דיא אפּפּעזע. לינג פעלאַנגט פיעללך איך דעס פאַטיליגנוטש בע־נאָנען ווערדען. בין דאַהין דאַרף נינמאַנד ווייסען. — איך מיין שווינגענדאַהן קאָראַש. בריוטס פאָר דער האַנד ניכט צו עראַטהען. ער קאָנענט אַללעס פערדעבען. — קאָממען